

Dit exemplaar bestaat uit 10 blz.

GEHEIM

DE CPN TUSSEN MOSKOU EN PEKING

S a m e n v a t t i n g

Nam de CPN-leiding in 1962 over het algemeen naar buiten nog een neutrale houding aan ten opzichte van het Russisch-Chinese conflict, sedert november 1962 valt daarin een kentering te bespeuren in zoverre zij zich publiekelijk reeds kritischer ging uitlaten over een aantal standpunten van de Chinezen.

Vooraf betref dit de Chinese opvatting inzake de vreedzame coëxistentie.

Een duidelijk gemotiveerde positiekeuze deed het CPN-partijbestuur onder leiding van zijn voorzitter Paul de Groot echter eerst in zijn vergadering van 18 juli jl.

Volgens De Groot dwingt het conflict tussen Moskou en Peking - z.i. primair een machtsconflict - de CPN tot een "middenkoers" en tot grotere onafhankelijkheid.

De CPN-leiding zal in verband hiermee haar waakzaamheid tegen inmenging van buitenlandse zijde in haar politiek beleid vergroten. Dat de Groots waarschuwing terzake niet overbodig was, bewezen in de afgelopen maanden verschillende incidenten, waarbij o.m. de diplomatieke vertegenwoordigingen van de Sowjet-Unie, van Joegoslavië en van communistisch China in ons land waren betrokken.

De door De Groot voor de CPN geproclameerde "middenkoers" brengt haar in financieel opzicht overigens wel in een dwangpositie.

Haar uitgeverij "Pegasus" had tot voor kort b.v. goede, en voor de partij profijtelijke zakelijke contacten met de staatsuitgeverijen van communistisch China zowel als van de Sowjet-Unie.

GEHEIM

GEHEIM

DE CPN TUSSEN MOSKOU EN PEKING1. Ontwikkeling in de CPN-houding

Aanvankelijk heeft de CPN-leiding er doelbewust naar gestreefd zich geheel buiten het conflict Rusland-China te houden. Dit hield in dat zij in het algemeen ook in "De Waarheid" deze kwestie doodzweeg en daarmee voornamelijk de eigen aanhang voorlichting hierover onthield. Wanneer in "De Waarheid" niettemin een enkele maal iets over het conflict werd geschreven, ging het in feite om aanhalingen uit de "Prawda" en niet om eigen commentaar.

Onduidelijk was ook de positiekeuze van de partij in de botsing tussen India en China, al was hierbij stellig mede van invloed, dat deze zich grotendeels afspeelde tijdens het verblijf van De Groot in Moskou van 25 september tot 8 november 1962.

Hoewel De Groot ook na zijn terugkeer uit de Sowjet-Unie nog meermalen liet merken, dat zijn sympathie in veel opzichten (bv. inzake de destalinisatie, het revisionisme en Joegoslavië) naar de Chinezen uitging, wijzigde de CPN-leiding haar koers in zoverre, dat naar buiten meer kritiek op een aantal standpunten der Chinezen werd geoefend. Vooral betrof dit de Chinese opvatting inzake de vreedzame coëxistentie. De Groots volgzzaamheid t.o.v. Moskou bleek op dit punt duidelijk bij het bilaterale overleg tussen CPSU en CPN in Moskou omstreeks 4 november 1962. Blijkens het communiqué daarover, schaarden de CPN-leiders De Groot, Hoekstra en M. Bakker zich ondubbelzinnig achter de "vredespolitiek" van de Sowjet-Unie inzake Cuba. Daarmee keerde de CPN-leiding zich duidelijk tegen de Chinese opvattingen dienaangaande.

Dit bleek ook uit de rede van De Groot op de partijbestuurszitting van 1 december 1962. Hij laakte daarin de weinig vreedzame, agressieve houding van de Chinese en Albanese partijleiders.

In dezelfde geest liet hij zich uit in de "Prawda" van 13 mei 1963 (in uittreksel in "De Waarheid" van die datum), waarbij hij de Chinezen het voeren van een avonturistische, met de vreedzame coëxistentie strijdige politiek verweet. De Chinese opvattingen over de betekenis van de Westeuropese communistische partijen en van de nationale bevrijdingsbeweging werden daarin eveneens

GEHEIM

GEHEIM

verworpen.

Tekenend was ook nu echter weer dat De Groot zich in dit artikel niet uitliet over een ander geschilpunt tussen Moskou en Peking, het revisionisme, ten aanzien waarvan De Groot de Chinese opvattingen deelt. Met de Chinezen is hij namelijk van mening dat het revisionisme nog altijd als het grootste gevaar voor de communistische beweging moet worden beschouwd.

Afgezien van het Waarheid-uittreksel van zijn artikel in de "Prawda", had De Groot, en met hem de CPN-leiding, nog steeds niet duidelijk en gemotiveerd, voor het forum van de partij, eigen houding en eigen koers in het conflict tussen Moskou en Peking bepaald.

In de partijbestuurszitting van 30 en 31 mei 1963 merkte De Groot zelf op dat de CPN reeds te lang gezweven had en "binnenkort" haar eigen standpunt in het geschil bekend diende te maken.

Om een eind te maken aan de toenemende onrust in de partij werd een duidelijke uitspraak inderdaad meer en meer noodzakelijk.

Toch duurde het nog tot 18 juli al eer dit geschiedde.

Mogelijk hield dit uitstel verband met de verschijning van de opzienbarende brief van het Centraal Comité van de Chinese CP aan het CC van de CPSU d.d. 14 juni. Deze brief hield een voorstel in "inzake de algemene lijn van de internationale communistische beweging". Zolang de CPSU deze brief nog niet officieel had gepubliceerd en er nog niet op had geantwoord, kon ook van De Groot (en de andere communistische partijleiders in het Westen) moeilijk een officiële stellingname worden verwacht.

Ook het op 5 juli in Moskou aangevangen Chinees-Russische gesprek werkte een afwachtende houding in de hand.

Eerst toen de Chinese brief, samen met het CPSU-antwoord, op 14 juli in de "Prawda" was gepubliceerd en de hoop op een gunstig resultaat van het communistisch topperleg tot een minimum was gereduceerd, achtte hij het opportuun positie te kiezen.

Het CPN-standpunt - neergelegd in De Groots rede van 18 juli voor het partijbestuur, daarna als partijdocument aanvaard - komt in het kort op het volgende neer.

De ware achtergrond van het conflict tussen Moskou en Peking

GEHEIM

is moeilijk te ontdekken. Het is vooral een staatkundig of machtsconflict. De onderlinge polemiek maskeert dit. Wat de gebruikte ideologische argumenten betreft: de Chinese opvattingen inzake vreedzame coëxistentie, de rol van de communisten in het westen en de nationale bevrijdingsbeweging zijn fout. Anderzijds hebben de Russen in hun bejegening van de Chinezen een verkeerde toon aangeslagen.

Het conflict dwingt de CPN tot een "middenkoers" en tot grotere onafhankelijkheid. Dit zal de werfkracht van de eigen partij ten goede komen.

Elke poging tot fractievorming en beïnvloeding van buiten af moet worden tegengegaan. Gestreefd moet worden naar nieuwe vormen van contact tussen de CP'en, mede in het belang van het herstel van de eenheid in de nu onderling verdeelde communistische wereldbeweging. De Sowjet-Unie blijft een bron van inspiratie voor "allen die voor het socialisme strijden!"

Opvallend was opnieuw, dat De Groot zich over andere geschilpunten (revisionisme, Joegoslavië, destalinisatie) niet of nauwelijks uitsprak.

2. Buitenlandse inmenging

Dat De Groots waarschuwing tegen beïnvloeding en fractievorming niet ongegrond was, hadden verschillende gebeurtenissen intussen inderdaad wel duidelijk gemaakt.

De toespitsing van het conflict tussen Moskou en Peking moest wel onvermijdelijk gepaard gaan met pogingen van deze beide mammoets zich medestanders te verwerven onder de andere communistische partijen. Dat ook de CPN doelwit in deze concurrentiestrijd werd, is niet verwonderlijk.

a. Russisch-Joegoslavische inmenging

Reeds omstreeks mei 1962 werd van de zijde van de Joegoslavische ambassade gepoogd met de CPN-leiding in contact te treden. Mogelijk rekende men er op, dat de afwezigheid van De Groot (die van 9 maart tot 25 juni in Moskou verbleef) hun daarbij dienstig zou kunnen zijn. Hun opzet slaagde aanvankelijk, in zoverre het

- 5 -

GEHEIM

CPN-secretariaat besloot de in algemene bewoordingen gestelde Joegoslavische uitnodiging tot bijwoning van haar recepties e.d. in beraad te houden en bovendien reeds een meer gereserveerde houding te gaan aannemen tegenover eventuele uitnodigingen van de kant van de Chinese communistische vertegenwoordiging.

De Groot maakte dit besluit na zijn terugkeer uit Moskou onmiddellijk ongedaan. Zijns inziens diende de CPN tegenover alle communistische statenvertegenwoordigingen in Nederland - uitgezonderd de Joegoslavische! - een identieke houding aan te nemen.

De verbetering in de betrekkingen tussen Moskou en Belgrado speelde zich volgens de Groot nog af in het staatsvlak, niet op partijniveau. Dienovereenkomstig nam hij in de partijbestuursvergadering van 1 en 2 december 1962 nog openlijk stelling tegen "de revisionistische ideologie van het Joegoslavische type". In de partijbestuursvergadering van 30 en 31 mei 1963 verklaarde hij ten overvloede, dat de verbetering van de betrekkingen met alle CP'en, welke Tito zeide na te streven, althans v.w.b. de CPN niet mogelijk zou zijn, zolang Tito "het revisionistisch program" van de Joegoslavische communistenbond niet wijzigde. Ook het contact tussen deze bond (en de Joegoslavische ambassade h.t.l.) enerzijds en de dissident-communistische Socialistische Werkers Partij (SWP) anderzijds achtte De Groot een ernstige hinderpaal voor een betere verstandhouding tussen de CPN en de Joegoslavische communisten.

Mocht De Groot omstreeks juni 1962 nog hebben gemeend dat zijn visie op Joegoslavië en het revisionisme overeenkwam met die van Moskou, intussen moest hem toch wel duidelijk geworden zijn, dat de situatie in dit opzicht tussen december 1962 en mei 1963 sterk was gewijzigd.

Had Chroestsjow ter gelegenheid van het bezoek van Tito aan Moskou in december 1962 al niet verklaard, dat het Joegoslavische revisionisme veel van zijn scherpste had verloren? En had Moskou in zijn brief van 30 maart n.a.v. Pekings kritiek op "de Joegoslavische revisionisten" niet ten overvloede opgemerkt de kwestie Joegoslavië wel van principiële betekenis, doch niet van primair belang te achten en had Moskou Joegoslavië daarbij niet opnieuw een socialistisch land genoemd?

GEHEIM

GEHEIM

Toen de CPN-leiding medio juni 1963 van de Joegoslavische ambassade de uitnodiging ontving tot een gesprek over de onderlin-ge verhouding vermoedde zij hier direct Russische inmenging achter. Wellicht niet ten onrechte overigens: de houding tegenover Joego-slavië is immers min of meer een criterium, een "test-case", t.a.v. de stellingname in het conflict Moskou-Peking!

De verhouding tussen de ambassades van de Sowjet-Unie en Joe-goslavië is de laatste tijd wel zoveel verbeterd, dat een gecoördi-neerd optreden tegenover de "sectarische" CPN-leiding tot de moge-lijkheden behoort.

Voor zover bekend heeft de CPN-leiding - niettegenstaande Joe-goslavische (en Russische?) druk - officieel nog steeds niet op het Joegoslavische schrijven gereageerd. Het overwicht van Paul de Groot op zijn medebestuurders bleek tot dusver nog groot genoeg om zijn persoonlijke ideeën terzake de boventoon te doen voeren. Zijn rede van 18 juli - waarin hij o.a. waarschuwde tegen individueel contact van p.b.-leden met ambassades i.v.m. het gevaar van beïnvloeding - vormde hiervoor een treffende illustratie.

Dit wil echter niet zeggen dat in de boezem van de CPN-leiding eenstemmigheid heerst over de t.a.v. Joegoslavië (en de SWP) te volgen koers.

Dat men van Sowjet-Russische zijde een wijziging in de CPN-houding niet met de armen over elkaar afwacht, kan ook blijken uit de uitvoerigheid waarmee de Russische Ambassade h.t.l. via haar informatiebulletin sedert geruime tijd publiciteit geeft aan haar visie op het conflict tussen Moskou en Peking. Dit kan nl. licht de indruk wekken, dat men de nieuwsvoorziening ter zake van de kant van "De Waarheid" concurrentie wil aandoen.

Frappant was bijvoorbeeld, dat de verzoeningsgezinde rede van Chroestsjow, uitgesproken aan het eind van zijn bezoek aan Joegoslavië (op 30 augustus jl.) als bijlage - onverkort - was toegevoegd aan het RA-bulletin van 9 september jl.

b. Chinese inmenging

De Chinese mogelijkheden tot beïnvloeding van de CPN waren in de afgelopen jaren zeer beperkt. Van Chinese inmenging in CPN-aan-

GEHEIM

- 7 -

GEHEIM

gelegenheden in de vorm van persoonlijke beïnvloeding bij gelegenheid van delegatie-bezoeken aan Nederland of China kon om te beginnen al geen sprake zijn, omdat dergelijke bezoeken nauwelijks plaatsvonden. Omstreeks december 1956 bezocht voor het laatst een CPN-delegatie - op Chinese uitnodiging - Peking. Een delegatie van de CP-China, die het 20e CPN-congres van mei 1961 wilde bezoeken, kon hieraan i.v.m. visum-weigering door de Nederlandse autoriteiten geen gevolg geven.

Ook het contact tussen de Chinese communistische vertegenwoordiging in Den Haag en de CPN-leiding ter gelegenheid van recepties e.d. bleef beperkt. Hetzelfde geldt van individuele bezoeken van CPN-vertegenwoordigers aan de Chinese diplomatieke missie, bezoeken van "Pegasus"-vertegenwoordigers buiten beschouwing gelaten. Het vrij intensieve contact van Chinezen met deze laatsten wordt n.l. hoofdzakelijk verklaard door de zakenrelatie tussen de communistisch-Chinese Staatsboekhandel en -uitgeverij "Guozi Shudian" en "Pegasus". Afgezien van de markt, welke "Pegasus" de Chinezen in Nederland bood, was met name de "transito-functie" van Pegasus t.o.v. Noord- en Zuid-Amerika, alsmede Afrika voor hen van belang. Pegasus op haar beurt trok hiervan financieel veel profijt, uiteraard mede in het belang van de CPN.

Aanvankelijk leed het zakelijk contact tussen "Pegasus" en "Guozi Shudian" niet onder het groeiende conflict tussen Moskou en Peking.

Naar mate het conflict zich toespitste, werd voor de CPN echter het risico groter, dat "Pegasus" ongewild medewerking zou gaan verlenen aan het Chinese propaganda-offensief tegen Moskou. Tevens zou de financiële band met "Pegasus" een middel in de handen van Peking kunnen worden om de CPN tot blijvende medewerking te pressen.

In elk geval wist Peking begin 1963 "Pegasus" (daarvan niet weerhouden door de CPN-leiding) nog te bewegen de doorzending van "Peking Review" (een belangrijk medium in de polemiek met Moskou) naar andere landen voor haar rekening te nemen. Deze ontwikkeling doorkruiste uiteraard het CPN-beleid, dat sedert november 1962 tekenen van meer kritiek ten aanzien van een aantal Chinese standpunten vertoonde.

Een conflict kon dan ook moeilijk uitblijven. De aanleiding

GEHEIM

- 8 -

ertoe vormde een poging van Chinese zijde een ~~gehele~~ ^{GEHEIM} pagina van "De Waarheid" aan te wenden als advertentie-ruimte voor "Peking Review" ten tijde van de aanvallen van dit blad op de Franse en Italiaanse partijleiders (Thorez en Togliatti) medio maart 1963 (no's 10 en 11 van "Peking Review"). Voor de CPN-leiding was dit de druppel die de emmer deed overlopen; zij weigerde haar medewerking.

Niettegenstaande deze weigering poogde men van Chinese zijde korte tijd later nog de CPN-leiding gunstig voor zich te stemmen. Op 17 mei ontving de CPN via de Chinese legatie te Bern n.l. het aanbod de reis van een Nederlandse partijdelegatie naar Indonesië (i.v.m. de jubileumviering van de Partai Komunis Indonesia - PKI - op 23 mei) te financieren uit de "Pegasus"-tegoeden bij "Guozi Shudian". De CPN-leiding - opnieuw de Chinese bedoelingen onderkennend - wees dit aanbod echter van de hand.

Waarschijnlijk als represaille-maatregel tegenover de recalcitrante houding van de Nederlandse partijleiding maakten de Chinezen daarop een eind aan het plaatsen van de sedert jaren gebruikelijke handelsadvertenties in "De Waarheid". Laatstelijk werd een dergelijke advertentie gesignaleerd in "De Waarheid" van 31 mei 1963. Het betekende voor de CPN een (jaarlijkse) financiële strop van naar schatting f 10.000,-.

De CPN-leiding had met haar houding van maart (weigering advertentie "Peking Review") en mei (weigering subsidie-aanbod i.v.m. reis naar Indonesië) overigens bewezen, dat zij - haar "Chinese sympathieën" ten spijt - niet bereid was het ter wille van financieel voordeel tot een conflict met Moskou te laten komen. Daarna werd ook de verspreiding van het blad "Peking Review" via "Pegasus" door haar aan banden gelegd: het blad bleef wel verkrijgbaar doch er mocht door "Pegasus" geen reclame meer voor worden gemaakt.

Intussen beperkten de Chinezen - zowel de Chinese communistische vertegenwoordiging in Den Haag als de autoriteiten in Peking zelf - zich niet tot "advertentie-afdrijving" om de CPN onder druk te zetten.

Begin juli werd n.l. geconstateerd dat zij ook hun toevlucht

GEHEIM

GEHEIM

namen tot het medium van "fractievorming". Zo begonnen zij brochures en ander propagandamateriaal inzake het conflict met Moskou toe te zenden aan partij kader en gewone leden van de CPN, wier adressen al of niet toevallig in hun bezit waren gekomen.

Anderzijds moet in dit verband worden opgemerkt dat ook gevallen bekend werden van spontane pogingen van de kant van bepaalde CPN-leden tot pro-Chinese fractievorming in de CPN te komen. Van een Chinese "stroming" in de CPN kan op dit moment evenwel (nog) niet worden gesproken, zulks in tegenstelling tot de situatie in communistische partijen als de Belgische en de Italiaanse.

Inmiddels heeft de CPN-leiding haar kader opgeroepen tot waakzaamheid tegen eventuele uitingen van fractievorming. (Vlg. De Groots rede van 18 juli). Zij wil Moskou kennelijk niet de kans geven haar van pro-Chinese gezindheid te betichten. Dit geldt temeer, waar De Groots jongste rede Moskou in menig opzicht reeds te denken moet hebben gegeven. Dit bleek met name uit het feit, dat de "Prawda" generlei melding van De Groots rede heeft gemaakt; meestal wel een aanwijzing, dat de CPSU zich er niet geheel (of geheel niet) mee kan verenigen.

Het is niet bekend, of men van Chinese zijde (in Den Haag) veel sympathieke klanken in de rede heeft beluisterd.

3. Conclusie

Ongeacht het proclameren van haar "middenkoers" tussen Moskou en Peking verkeert de CPN door het conflict in een moeilijke positie met name in financieel opzicht. Zonder buitenlandse financiële steun in enigerlei vorm kan zij het hoofd n.l. nauwelijks boven water houden. Mocht b.v. de handel van "Pegasus" met "Guozi Shudian" verder teruglopen onder invloed van de thans door de CPN-leiding tegenover Peking ingenomen houding, dan zou de partij daarvan ernstig financieel nadeel ondervinden.

Anderzijds is het niet waarschijnlijk, dat de zakenrelatie tussen "Guozi-Shudian" en "Pegasus" volledig (en permanent) zal worden verbroken: zowel omdat Peking daardoor de CPN nog meer in de armen van Moskou en Belgrado zou drijven, als ook omdat Peking zelf belang heeft bij een goede verbinding met "Pegasus" met het oog op de transito naar Zuid-Amerika en andere werelddelen en de ver-

GEHEIM

- 10 -

GEHEIM

krijging van buitenlandse (met name Amerikaanse) vaktijdschriften.

Haar financiële kwetsbaarheid t.o.v. Peking dwingt de CPN-leiding niettemin om te zien naar andere financieringsmogelijkheden, i.c. uitbreiding van de "Pegasus"-handel met Oost-Europa, w.o. de Sowjet-Unie, en zelfs met Joegoslavië.

Dit laatste betekent o.m., dat de CPN-leiding haar verhouding tot de Sowjet-Unie en Joegoslavië niet onnodig zal mogen vertroebelen door ideologische scherpslijperij.

Van Russische zijde zou men - omgekeerd - voor de uitbreiding van de handelsrelatie (en dus van de financiële steun) ideologische voorwaarden kunnen gaan stellen.

Dat de CPN-leiding zich van haar financiële dwangpositie bewust is, bleek ook uit een recente uitspraak van een harer functionarissen, toen deze verklaarde, dat de CPN-leiding zodanig tussen Moskou en Peking wil laveren dat zij er in financieel opzicht zonder kleerscheuren afkomt.

4 oktober 1963.

GEHEIM